

Ekonomipriset 2004

Kungl. Vetenskapsakademien har beslutat att utdela Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne år 2004 gemensamt till

FINN E. KYDLAND

Carnegie Mellon University, Pittsburgh och University of California, Santa Barbara, USA, och

EDWARD C. PRESCOTT

Arizona State University, Tempe och Federal Reserve Bank of Minneapolis, USA

"för deras bidrag till dynamisk makroekonomisk teori: den ekonomiska politikens tidskonsistens och konjunkturers drivkrafter".

Ny teori om konjunkturer och ekonomisk politik

Drivkrafterna bakom konjunktursvängningar och utformningen av ekonomisk politik tillhör de mest centrala områdena inom makroekonomisk forskning. Finn Kydland och Edward Prescott har gjort fundamentala bidrag på dessa områden som fått stor betydelse, inte bara för makroekonomisk analys utan också för praktisk penning- och finanspolitik i många länder.

Den ekonomiska politikens tidskonsistens

Hushåll sparar mindre ju högre kapitalbeskattning de förväntar sig i framtiden; företag sätter högre priser och avtalsförhandlare högre löner ju mer inflationsdrivande penningpolitik de förväntar sig, osv. Pristagarna visade hur sådana effekter av förväntningar om framtida ekonomisk politik kan ge upphov till *tidskonsistensproblem* i politiken. Om de ekonomisk-politiska beslutsfattarna saknar möjlighet att binda sig för en viss handlingsregel i förväg, kommer de ofta i efterhand inte att föra den politik som är mest önskvärd. Kydland och Prescott angav en gemensam förklaring till förlopp som dittills tolkats som separata politikmisslyckanden, t.ex. att ekonomier fastnar i hög inflation trots att penningpolitikens mål är prisstabilitet. Pristagarnas arbete har lagt grunden för en omfattande forskning om vilken ekonomisk politik som är trovärdig och politiskt möjlig. Därigenom har de styrt över diskussionen om praktisk ekonomisk politik från enskilda åtgärder till politikens institutionella ramverk. Detta nya synsätt har t.ex. präglat reformerna av centralbanker och penningpolitikens uppläggning i många länder från 1990-talet och framåt.

Konjunkturers drivkrafter

Pristagarnas forskning har också inneburit en helt ny inriktning för teorin om konjunktursvängningar genom att integrera den

med teorin för ekonomisk tillväxt. Tidigare forskning beto- nade störningar på ekonomins efterfrågesida, men Kydland och Prescott visade att störningar på utbudssidan kan ha stor betydelse. I deras konjunkturmodell ledde normala fluktua- tioner i den tekniska utvecklingen till en samvariation mellan BNP, konsumtion, investeringar och arbetade timmar nära den som observerats i faktiska data. Tidigare konjunkturmodel- ler byggde i regel på historiska samband mellan makroeko- nomiska variabler. De bröt dock samman i 1970-talets mer turbulenta ekonomiska miljö med oljekriser och samtidig inflation och arbetslöshet. Pristagarna lade grunden för mer robusta modeller genom att se konjunkturer som det samlade resultatet av ett otal framåtblickande beslut i enskilda hushåll och företag om konsumtion, investeringar, arbetsutbud m.m. Deras metoder har fått stor spridning inom modern makro- ekonomi.

.....
FINN E. KYDLAND, född 1943 (60 år) i Norge (norsk medborgare).
 Doktorsgrad från Carnegie Mellon University, Pittsburgh 1973.
 Professor vid Carnegie Mellon University och University of Cali-
 fornia, Santa Barbara, USA.
http://web.gsia.cmu.edu/display_faculty.aspx?id=85

EDWARD C. PRESCOTT, född 1940 (63 år) i Glen Falls, NY, USA
 (amerikansk medborgare). Doktorsgrad 1967 vid Carnegie Mellon
 University, Pittsburgh. Professor vid Arizona State University,
 Tempe och forskare vid Federal Reserve Bank of Minneapolis,
 USA.
<http://minneapolisfed.org/research/prescott>

Prissumma: 10 miljoner svenska kronor, delas lika mellan pristagarna

Mer information: www.kva.se och www.nobelprize.org

Kontaktpersoner: Fredrik All, informatör, tel. 08-673 95 63, 070-673 95 63, fredrik@kva.se
 och Eva Krutmeijer, informationschef, tel. 08-673 95 95, 0709-84 66 38, evak@kva.se

Ekonomipriset 2004

FINN KYDLAND och **EDWARD PRESCOTT** har gjort banbrytande insatser inom det forskningsområde som kallas makroekonomi. Pristagarna har på ett nydanande sätt analyserat den ekonomiska politikens utformning och konjunktorens drivkrafter. Deras bidrag har inte bara stöpt om ekonomisk forskning utan också fått stort inflytande på hur praktisk ekonomisk politik – i synnerhet penningpolitik – i dag bedrivs i många länder.

Konjunkturer och tidskonsistent ekonomisk politik

Fram till 1970-talet präglade arvet från Keynes och den stora trettioårsdepressionen forskningen kring konjunkturer och stabiliseringspolitik. Ekonomerna såg konjunkturrörelser främst som orsakade av svängningar i efterfrågan, t.ex. i företagets investeringar och hushållens konsumtion. Analysen av ekonomisk politik var framför allt inriktad på att förklara vilken penning- och finanspolitik som *borde* föras för att motverka olika efterfrågestörningar. Däremot försökte man nästan inte alls förklara vilken politik som fördes *i praktiken*.

Under 1970-talet blev bristerna i den tidigare analysen allt tydligare. Stabiliseringspolitiken misslyckades på ett uppenbart sätt att uppnå de ekonomisk-politiska målen. Ekonomierna i västvärlden kom under 1970-talet att kännetecknas av *stagflation* – samtidig arbetslöshet och inflation – något den förhärskande analysen inte kunde förklara. Dessutom stod det klart att konjunkturrörelserna inte bara drevs av efterfrågesvängningar. Även störningar på ekonomins utbudssida – under 1970-talet främst höjda oljepriser och lägre produktivitetstillväxt – föreföll spela stor roll. I två vetenskapliga artiklar, en publicerad 1977 och den andra 1982, presenterade Kydland och Prescott nya sätt att analysera de makroekonomiska förloppen.

Makroekonomi

Forskningsområde inom nationalekonomin som syftar till att förklara ekonomins samlade utveckling, som t.ex. hur inflationstakt, fluktuationer i produktion och sysselsättning samt långsiktig tillväxt bestäms.

TIDSKONSISTENT POLITIK

I slutet av 1950-talet och början av 1960-talet etablerades uppfattningen – sammanfattad i den s.k. Phillips-kurvan – att det var möjligt för den ekonomiska politiken att varaktigt pressa ned arbetslösheten till priset av högre inflation. Flera forskare kom dock att ifrågasätta denna syn under senare delen av 1960-talet och början av 1970-talet. Milton Friedman (1976 års ekonomipristagare) och Edmund Phelps visade då att det finns en långsiktig jämviktsnivå för arbetslösheten som är oberoende av inflationstakten. Det går bara att kortsiktigt minska arbetslösheten under denna jämviktsnivå genom högre inflation. På längre sikt anpassar sig inflationsförväntningarna, och därmed löneökningarna, till den faktiska inflationen, vilket för arbetslösheten tillbaka till dess jämviktsnivå.

I artikeln från 1977 utvidgade Kydland och Prescott teorin för ekonomisk politik. De visade bl.a. att ekonomisk-politiska beslutsfattare som inte kan binda sig till en förhandsbestämd politik ofta kommer att föra en politik som leder till hög inflation, trots att de egentligen eftersträvar låg inflation. Pristagarna såg detta som ett exempel på ett generellt problem för de flesta typer av ekonomisk politik: *tidskonsistensproblemet*. Detta begrepp har sedan dess kommit att spela en central roll i forskning om och utformning av ekonomisk politik.

Politiken riskerar att revideras

Innebörden av tidskonsistensproblemet är följande: den politik som i förhand, när den kan påverka hushålls och företags förväntningar, framstår som den bästa för de ekonomisk-politiska beslutsfattarna kommer ofta inte att göra det i efterhand (när förväntningarna redan bestämts och påverkat beteendet). Ekonomisk-politiska beslutsfattare kommer därför att revidera sin politik och i slutändan föra en sämre politik än om de haft mindre handlingsfrihet. Detta beror inte på att de kan vägledas av andra mål än medborgarna i övrigt utan på att det ekonomisk-politiska beslutsproblemet ser olika ut vid olika tidpunkter.

Penningpolitik och inflationsbekämpning är det mest uppmärksammade exemplet på tidskonsistensproblem. Anta att de ekonomisk-politiska beslutsfattarna vill uppnå låg inflation och tillkännager en sådan politik. Anta vidare att det leder till låga inflationsförväntningar och därför till låga löneökningar. I den situationen kan det i efterhand vara frestande att föra en mer inflationistisk penningpolitik (genom låga räntor) då detta på kort sikt minskar arbetslösheten. Kydland och Prescotts analys visade att följden kan bli att ekonomin fastnar i en situation med hög inflation utan att arbetslösheten påverkas. Om arbetsgivare och löntagare förstår politikens bevekelsegrunder förlorar utfästelserna om låg inflation sin trovärdighet: höga och självuppfyllande inflationsförväntningar ger så höga löneökningar att arbetslösheten aldrig sjunker.

Kydland och Prescotts analys gav en förklaring till 1970-talets misslyckanden att bekämpa inflationen, men liknande tidskonsistensproblem finns på de flesta områden av ekonomisk politik. Så t.ex. analyserade pristagarna i sin artikel liknande problem i skattepolitiken: en regering kan utlova skattereduktioner för viss verksamhet (t.ex. investeringar) – men när investeringarna väl är gjorda ändå dra tillbaka reduktionen i syfte att öka skatteintäkterna. Regeringen kan också utlova att en viss skatt bara är en engångsföreteelse, men när "engångsskatten" väl betalats ändå komma tillbaka med nya skattepålagor. I senare forskning om ekonomisk politik har tidskonsistensproblem kommit att bli ett standardinslag i analysen.

Betydelse för penningpolitikens institutioner

Pristagarnas slutsats var att tidskonsistens mellan beslut vid olika tidpunkter kan vara mycket ofördelaktigt för samhället. Redan i sin artikel från 1977 diskuterade pristagarna möjligheten att styra finans- och penningpolitiken med långsiktiga regler som det är svårt att avvika från. En nackdel med sådana regler är emellertid att de kan inskränka den ekonomisk-politiska flexibiliteten när oväntade händelser (konjunkturstörningar) inträffar. Senare forskning, särskilt om penningpolitiken, har därför främst kommit att inrikta sig på institutionella reformer som förändrar formerna för beslutsfattande snarare än inför bindande regler. Denna forskning har haft stort inflytande på de reformer som genomförts på många håll (t.ex. i Nya Zeeland, Sverige, Storbritannien och i Euro-området) i syfte att delegera de penningpolitiska besluten till oberoende centralbanker med olika typer av prisstabilitetsmål.

På ett mer generellt plan har Kydland och Prescotts insats bidragit till att förskjuta tyngdpunkten i såväl ekonomisk-politisk analys som praktik från enskilda åtgärder till det institutionella ramverket. Den underliggande insikten är att institutionernas utformning bestämmer vilka enskilda åtgärder som är trovärdiga och därmed genomförbara.

KONJUNKTURSVÄNGNINGAR

Den andra delen av det bidrag som nu prisbelönas är Kydland och Prescotts analys av konjunkturrens drivkrafter. Denna har i hög grad bidragit till att förskjuta synen på orsakerna

till konjunktursvängningar. Men den främsta betydelsen är att pristagarnas metodutveckling lagt grunden för ett nytt och omfattande forskningsprogram som gjort det möjligt att bättre förstå konjunkturförloppen.

Tillväxt och konjunkturer

Fram till början av 1980-talet studerade ekonomer långsiktig tillväxt och kortsiktiga konjunktursvängningar – variationer runt den långsiktiga tillväxten – som separata fenomen. Analysmetoderna var mycket olika. Man såg den långsiktiga tillväxten som utbudsstyrd, där den tekniska utvecklingen var drivkraften. Däremot såg man konjunktursvängningarna som drivna av fluktuationer i den samlade efterfrågan runt den långsiktiga tillväxttenden. Någon riktig koppling mellan de båda perspektiven fanns inte.

Ett särskilt problem var att tidigare empirisk konjunkturanalys byggde på ganska grova generaliseringar om sambanden mellan centrala storheter som privat konsumtion, investeringar, BNP och inflation. Dessa samband, som var baserade på historiska data, var förhållandevis robusta i den stabila makroekonomiska miljö som kännetecknade 1950- och 1960-talen. Samma statistiska samband har varit mycket mindre robusta i den mer turbulenta makroekonomiska miljön sedan början av 1970-talet. Den grundläggande orsaken är att relationerna inte på ett tydligt sätt vilade på grundläggande parametrar som bestämmer enskilda hushålls och företags beteende. Det gjorde det närmast omöjligt att förutsäga hur sambanden skulle påverkas av förändringar i den grundläggande ekonomiska miljön (energiprisstegringar, förändrade mål för den ekonomiska politiken, avregleringar osv.) och därmed att göra goda konjunkturprognoser i sådana lägen. Särskilt Robert Lucas (1996 års ekonomipristagare) hade tidigare framfört sådan kritik, men det var Kydland och Prescott som, i en inflytelserik artikel från 1982, lade grunden för en konjunkturanalys grundad på tydliga mikroekonomiska beteendeantaganden.

Mikroekonomi

Forskningsområde inom nationalekonomin som syftar till att förklara de enskilda ekonomiska aktörernas (främst konsumenters och producenters) beteende och samspel.

I sin artikel integrerar Kydland och Prescott konjunktur- och tillväxtanalysen genom att analysera hur kortsiktiga variationer i produktivitetsökningstakten kan fortplanta sig till olika delar av ekonomin. Pristagarna byggde sin modell utifrån samma typ av antaganden som i vanliga mikromodeller (nyttomaximerande konsumenter och vinstmaximerande företag) och fokuserade särskilt på betydelsen av framåtblickande förväntningar. Kydland och Prescott visade hur effekterna på ekonomin av variationer i den tekniska utvecklingstakten kan förstärkas via investeringar och relativpriser och därigenom också ge kortsiktiga fluktuationer av tillväxten runt den långsiktiga banan. Eftersom modellen genererade konjunkturförlopp påfallande lika den faktiska utvecklingen av konsumtion, investeringar och BNP hade Kydland och Prescott visat att konjunktur rörelser mycket väl kunde härröra från fluktuationer på ekonomins utbudssida.

Fortsatt utveckling i pristagarnas spår

Kydland och Prescotts ursprungsmodell var grovt stilerad, men den kom att lägga grunden för ett mycket omfattande forskningsprogram. I de analysmodeller som följt i spåren på deras första resultat har mekanismerna successivt blivit alltmer realistiska. Den dominerande synen idag är att olika störningar på utbudssidan av ekonomin (också innefattande t.ex. variationer i arbetsutbud och lönesättningsbeteende) är en viktig faktor bakom konjunkturfluktuationerna vid sidan av störningar på efterfrågesidan.

Av särskilt intresse är den s.k. nykeynesianska analys som utvecklats under senare år. Den utgör ett slags syntes av Kydland och Prescotts konjunkturmodell och ett mer keynesianskt synsätt. Analysen bygger in antaganden om trögrörliga priser (löner) och imperfekt konkurrens på olika marknader i en analysram som i övrigt mycket liknar Kydland och Prescotts (och just betonar betydelsen av framåtblickande beslut). Dessa nykeynesianska modeller används för att studera såväl utbuds- som efterfrågestörningar och för att analysera penningpolitik – inte minst dess tidskonsistensproblem.

Centralbanker, internationella organisationer och andra som gör mer avancerade konjunkturprognoser har börjat använda varianter av sådana modeller som Kydland och Prescott initierade för att analysera konjunkturutvecklingen. Modellerna används också för att utvärdera effekterna av olika ekonomisk-politiska regimförändringar som kan skapa instabilitet i historiskt observerade samband mellan centrala makroekonomiska storheter.

Sammanfattningsvis har Kydland och Prescott lagt grunden för en bättre underbyggd teori för såväl makroekonomisk politik som konjunktursvängningar, vilken på avgörande punkter vidgat förståelsen för de makroekonomiska förloppen. Pristagarnas analys av den ekonomiska politikens tidskonsistensproblem initierade ett forskningsprogram som har fått direkt betydelse för den praktiska politikens uppläggning.

LÄNKAR OCH LÄSTIPS

På Nobelprisens hemsida, www.nobelprize.org finns mer information om årets priser. Där kan man bland annat se presskonferensen och en intervju med en ämnesexpert som webb-TV. Där finns också en mer avancerad text som mest vänder sig till forskare.

Originalartiklar

Kydland, F. och E. Prescott (1977), "Rules rather than discretion: The inconsistency of optimal plans", *Journal of Political Economy* 85, 473-490.

Kydland, F. och E. Prescott (1982), "Time to build and aggregate fluctuations", *Econometrica* 50, 1345-1371.

Övriga lästips

Advanced information on the Prize in Economic Sciences 2004. The Royal Swedish Academy of Sciences: www.nobelprize.org/economics/laureates/2004/ecoadvo4.pdf

Tidskonsistensproblemet är idag ett väl etablerat element i makroekonomisk analys och beskrivs pedagogiskt i läroböckerna i ämnet; se t.ex. O. Blanchard, *Macroeconomics*, Prentice-Hall, 2000, kap. 25.

En god översikt av pristagarnas konjunkturanalys ges i C. Plosser, "Understanding Real Business Cycles", *Journal of Economic Perspectives* 1989, nr. 3, sid. 51-77.

För en mer metodmässigt orienterad framställning, se F. E. Kydland och E. C. Prescott, "The Computational Experiment: An Econometric Tool", *Journal of Economic Perspectives* 1996, nr. 1, sid. 69-85.

Länkar:

www.kva.se/KVA_Root/swe/awards/nobel/economy/press/ecoreado4.asp

PRISTAGARNA

FINN E. KYDLAND

GSIA
Carnegie Mellon University
Pittsburgh, PA 15213
USA

http://web.gsia.cmu.edu/display_faculty.aspx?id=85

Norsk medborgare. Född 1943 (60 år) i Norge. Doktorsgrad från Carnegie Mellon University 1973. Professor vid Carnegie Mellon University och University of California, Santa Barbara, USA.

EDWARD C. PRESCOTT

Research Department
Federal Reserve Bank of Minneapolis
P.O. Box 291
Minneapolis, MN 55480-0291
USA

<http://minneapolisfed.org/research/prescott>

Amerikansk medborgare. Född 1940 (63 år) i Glen Falls, NY, USA. Doktorsgrad 1967 vid Carnegie Mellon University. Professor vid Arizona State University och forskare vid Federal Reserve Bank of Minneapolis, USA.